

ENIGE TOLBRUG IN NEDERLAND STAAT IN NIEUWERBRUG AAN DEN RIJN

C.T.A. Klooster

De Rijn was in de Romeinse tijd al een belangrijke vervoersader. Vele resten van nederzettingen in Utrecht, Woerden Bodegraven en Alphen herinneren daaraan. Nieuwerbrug werd in de 15e eeuw gesticht. Toen werd een vaste houten brug over de Oude Rijn gebouwd. Voor de schippers was Nieuwerbrug een eindpunt. Als de goederen verder moesten, werden ze aan de andere zijde van de brug overgeladen op een ander schip. Daardoor vestigden een aantal handelaren zich in Nieuwerbrug. Omdat de doorvaartwijdte van de houten brug erg klein was werd er later een stenen welfbrug gebouwd met een grotere doorvaartwijdte, maar het bleef wel een vaste brug. In 1651 verleenden de Staten van Holland en West-Friesland de bewoners van Nieuwerbrug het recht om een ophaalbrug te bouwen. De bewoners werden daarmee ook eigenaar van deze brug. Er werd een stichting opgericht, waarin een college van bruggemeesters, zes notabelen uit het dorp, zitting namen. Die stichting nam een brugwachter in dienst om de tol van de schippers te innen. Tot ver in de vorige eeuw bestond het college van bruggemeesters uit twee katholieken, twee hervormden en twee gereformeerden. Voor de brugwachter werd naast de brug een huis gebouwd. Dat staat er nog steeds. In 1788 werd ook een tolhek op de weg geplaatst, zodat niet alleen schippers, maar ook vreemdelingen van buiten het dorp tol moesten betalen.

Aan het woord is Jan Westhof, hij is sinds 1989 tolgaarder, de enige nog in Nederland met dit unieke beroep. Hij vertelt enthousiast over 'zijn' brug. Hij heeft de plaatsing van de 'nieuwe' brug in 1990 van heel dichtbij meegemaakt. Hij bewoont het huis naast de tolbrug. Het huisje, de toren, en de brug zijn ook nu nog steeds eigendom van de inwoners van Nieuwerbrug.

De Toren

De toren wordt door de ingezetenen van Nieuwerbrug de vrijheidstoren genoemd. Hij dateert uit 1913 en dat is weer 100 jaar na de bevrijding van de Fransen in 1813. Omdat Nieuwerbrug zwaar getroffen was door de Fran-

se overheersing besloten de dorpeligen een vrijheidstoren te bouwen. Daartoe werd ruim vijftienduizend gulden ingezameld. Voortaan kon bij bruiloften, sterfgevallen en brand de klok worden geluid. Hij doet zondags nog dienst met klokkluiden voor de tegenover liggende kerk. De kerk en de 15 meter hoge toren zijn afzonderlijk gebouwd in tegenstelling tot wat sommige mensen denken. Het huis stamt vermoedelijk uit 1651, maar dat is niet zeker. Een brugwachter is er wel altijd geweest, dus vandaar het vermoeden dat het huisje ook uit die tijd stamt. Dit vermoeden komt voort uit het feit dat er nog ronde dennenhouten balken op de eerste etage zijn gebruikt. Er is indertijd natuurlijk wel het een en ander aan verbouwd. Maar de nostalgische sfeer is nog altijd te proeven in de mooie authentieke keuken. Tol heffen voor de scheepvaart is een normaal verschijnsel, maar tol heffen voor het wegverkeer is niet zo vanzelfsprekend. In 1788 werd dit in Nieuwerbrug ingevoerd. Op 1 mei 1900 werd de tolheffing op de Rijkswegen afgeschaft, maar de gemeenten en provincies volgden pas veel later, omdat de overheid de tolleren moest afkopen. Pas op 1 april 1953 heeft de regering de laatste tolleren afgeschaft, behalve die in Nieuwerbrug, omdat men het niet eens kon worden over de afkoopsom van de brug, het brugwachtershuis en de klokketoren.

's Zomers is het een druk bevaren route tussen Alphen aan den Rijn en de Amstel. Veel pleziervaart komt dan langs gevaren. Voor Jan is dit het vakantiegevoel op en top. Hij zit dan heerlijk op zijn terras aan de Rijn van de boten te genieten. Aanspraak genoeg, hij is een bekende in Nieuwerbrug en omstreken.

De brug vanaf 1990

De brug die voor 1990 er was, was toentertijd een tweedehands die overgeplaatst werd omdat hij elders geen dienst meer deed. De doorvaartbreedte bleek in de praktijk te krap te worden. Boten werden steeds breder en het werd steeds moeilijker om zonder krassen of stoten door de brug te varen. Daarom is in 1990 besloten om

Foto's linkerpagina:
Sloop van de oude brug
Foto's rechterpagina:
Nieuwe fundering maken
Het plaatsen van de nieuwe brug
Bord met de tolgelden zo die vandaag de dag bij de brug staat.
foto's: Jan Westhof en Ciska Klooster
Op achterpagina van dit nummer foto van de brug

een nieuwe brug te bouwen met een grotere doorvaartbreedte. In de hameipoort is een schild geplaatst met de tekst Nieuwerbrug 1651-1990 als herinnering aan de oude smalle brug. Omdat de provincie Zuid-Holland en de gemeente Bodegraven de vernieuwing van de brug hebben gefinancierd, zijn er op dit schild ook wapens van de provincie en de gemeente aangebracht. De compleet nieuwe brug is ontworpen door de firma Slangenstaal in Gouda. Het project om de brug te vernieuwen kostte 1 miljoen gulden. De vroegere doorvaartbreedte was ongeveer 5,50 meter, in de nieuwe situatie zou dit 8,20 meter worden. Hierdoor moest er wel een hoop aangepast worden. Er moest een hele nieuwe fundering komen waarna de brug geplaatst kon worden. Deze werkzaamheden hebben maar liefst 10 maanden geduurd. Ondertussen moest het autoverkeer omrijden, of wie twee auto's had, had er één aan de ene kant staan en één aan de andere kant. Voetgangers en fietsers konden over een ponton naar de overkant gaan. Aan het ponton zat een motor, waarmee dit voor het verkeer te water aan de kant kon worden gevaren, zodat men met de boot kon passeren. Omdat de brug volledig handbediend is had Jan aan de architect laten weten dat de brug wel 'vrouwvriendelijk' moest worden, want hij doet dit werk niet alleen; zijn vrouw staat hem altijd bij. En dat zou betekenen dat als de wind te hard zou zijn, dat dan de brug niet bediend kon worden. Om de brug open te draaien zijn onder normale weersomstandigheden 32 slagen nodig, maar met harde wind is voorzien in een verzet waardoor de brug lichter draait, maar er zijn dan maar liefst 72 slagen nodig om hem open te draaien. Er is natuurlijk voorzien in een remsysteem dat de brug niet 'zomaar' dicht kan vallen, of waaien met harde wind. De brug wordt jaarlijks 'vertroeteld' door een aantal enthousiaste mede dorpsbewoners. Voor de jaarlijkse onderhoudsbeurt komen de dorpsbewoners helpen, omdat er niet genoeg geld is om al het onderhoudswerk uit te besteden. Maar de dorpsbewoners vinden het een

eer om de brug mooi te houden. Iedereen heeft zijn eigen specialiteit, de een is lasser, de ander schilder, etc. Daardoor is de brug in perfecte staat. "Vorig jaar is er voor het eerst iets kapot gegaan, een klein veertje, dat kon ik zelf nog repareren ook", aldus Jan. Hij weet als geen ander hoe de brug in elkaar zit, het hek gaat piepen als het langere tijd niet heeft geregend, een kommetje water is dan de oplossing. Doordat hij met hart en ziel brugwachter is wordt er ook fiks bespaard op de jaarlijkse exploitatiekosten van zo'n brug. De brug is dagelijks open in de zomer, in de winter is de brug op zondag dicht. Dat is dan een vrije dag voor Jan en zijn vrouw. Op de vraag hoe Jan aan zijn 'baan' is gekomen, begint hij te lachen.... "door een hele kleine advertentie. Ik heb erop gereageerd en had zes mede sollicitanten en uiteindelijk was ik de gelukkige! Ik heb voor die tijd altijd op de grote vaart gevaren en wilde graag aan het water wonen, en dit bleek een unieke kans". Dit is eigenlijk geen baan, maar een levensovertuiging, je doet dit werk omdat je het leuk vindt. Je kunt niet zomaar een weekje op vakantie, dat zit er niet in. Jan en zijn vrouw Tola kunnen van de opbrengst van de tolgelden leven al is het geen vetpot, maar dat hoeft voor hen ook niet. Zij wonen er naar hun zin. Tol voor het wegverkeer moet betaald worden als het hek moet worden bediend, dat betekent dat voetgangers, fietsers en motoren er zonder betalen door kunnen, maar een motor met zijspan moet weer wel betalen. Voor de inwoners van Nieuwerbrug is de brug gratis toegankelijk, zij zijn immers de eigenaren van de tolbrug. Als het aan Jan ligt gaat hij nog wel even door met zijn werk. Wie weet zal zijn zoon hem in de toekomst gaan opvolgen....

Bronnen

Interview met Jan en Tola Westhof
Wil Thijssen, 'tIs mooi geweest, blz 293 t/m 316